

**ZÁVĚREČNÉ VOJENSKÉ OPERACE AMERICKÉ ARMÁDY
V ČESKO-BAVORSKÉM POHRANIČÍ
A JEJICH ÚLOHA V ZÁPADOČESKÉM REGIONU**

T o m á š J í l e k

Klíčová slova: Západní Čechy, Bavorsko, osvobození, sudetští Němci, americká armáda, Harmon, Patton

Key Words: West Bohemia, Bavaria, Liberation, Sudeten Germans, the U.S. Army, Harmon, Patton

Abstrakt: Článek líčí podrobnosti aktivit americké armády v západních Čechách v dubnu a květnu 1945 v prvních poválečných týdnech. Autor je v rámci tématu autentickým pamětníkem.

Abstract: Article recounts the details of U.S. military activities in Western Bohemia in April and May 1945 and in the first weeks after the war. The author is in the frame of this theme an authentic witness.

Sedm měsíců trvající pobyt armády Spojených států v létě a na podzim roku 1945 v západních Čechách a trvalý pobyt americké armády v Bavorsku sehrál významnou úlohu v historii tohoto regionu. Americká vojska osvobodila celkem 9 025 čtverečních kilometrů československého území. Po překročení tzv. protektorátu byli vítáni američtí vojáci jako osvoboditelé od nacistické okupace. V souvislosti s nástupem komunistické moci v únoru 1948, v podmínkách stupňující se tzv. studené války a s uzavřením československé hranice na Západ v podobě tzv. železné opony, začal komunistický režim představovat Spojené státy a jeho armádu jako svého úhlavního nepřítele. Skutečnou pravdou ale bylo, že americká okupační armáda v Bavorsku se postupně stávala silou, napomáhající k vytvoření demokratického prozápadního Německa a na hranicích s Československem jako moc, zadržující prosovětský východní blok ve snahách o ovládnutí nekomunistických zemí v Evropě.

Je jistě pozoruhodné, že to byl právě generál George S. Patton, velící 3. americké armádě, osvobozující jihozápadní prostory Československa, který předvídal již na konci druhé světové války studenou válku a rozdělení Evropy, což mimo jiné zobrazoval i hollywoodský film *G. S. Patton*. Právě proto se Patton hnal jako o závod středem evropského kontinentu a s výzbrojí urazily jeho jednotky za den v průměru 30 mil (přes 48 km), aby i částečně omezil území, které mělo připadnout pod sovětskou kontrolu.¹ Patton tedy předvídal budoucí bipolární rozdělení světa, což vedlo k rozdělení Evropy na dva mocenské bloky.

Osvobozování Československa, jedné z prvních obětí nacistické agrese, muselo jistě mít v této době pro Západ vysokou prioritu – cíl spojený s velkým morálním závazkem. Tato priorita však byla zastíněna událostmi v Pacifiku, kde stále zuřila smrtící válka. Je příznačné, že již 4. května 1945 se začaly americké jednotky přesouvat z Evropy do Pacifiku.

Vojenská situace se pro spojenecká vojska na jaře roku 1945 vyvíjela velmi příznivě. Na západní frontě byla úspěšně zakončena operace v Porúří. V prvních dubnových dnech roku 1945 pronikly spojenecké síly do nitra německého území. Úder americké armády byl veden ve směru Erfurt – Lipsko – Drážďany. Cílem bylo rozdělit německé síly na dvě části a vytvořit příhodné podmínky pro proniknutí do Rakouska. XII. skupina armád v sestavě 9. a 3. americké armády zahájily počátkem dubna 1945 útočné operace v jižním Německu. Podstatnou součástí útoku XII. skupiny armád byla operace 3. armády generála George S. Pattona. Tato armáda rozvíjela útok ve směru na Norimberk a Mnichov.

V polovině dubna 1945 postup 3. americké armády změnil směr. Nový úder byl veden

---

¹ CLARKE – JEFREY, J.: *Rozhodnutí velení – osvobození západního Československa*. In: Plzeňské rozhovory.

na jih do Rakouska a odtud co nejdále na východ. XII. sbor dostal za úkol podél západočeských hranic dosáhnout rakouského Lince. XX. sbor (sousední) postupoval přes Řezno na jih od Lince.

Veliteli XII. amerického sboru byl velitelem 3. armády stanoven úkol postupovat po jediné výkonné komunikaci Bayreuth – Weiden – Cham a dále podél pravého břehu Dunaje k Linci. Boční zajištění levého boku XII. sboru prováděla 90. pěší divize, která od ašského výběžku postupovala podél našich hranic směrem na jih. Přitom její jednotky zajišťovaly hlavní přechody přes Český les a Šumavu. Prováděly průzkum a pročešávaly lesní komplex. Prostor československého území zůstával mimo operační záměr. 3. americká armáda generála G. Pattona se při svém postupu 17. dubna 1945 dotkla západních hranic Československa v ašském výběžku. Na československé hranice jako první vstoupily jednotky 358. pěšího pluku 90. pěší divize 18. dubna od německé osady Prexu do prostoru obce Hranice u Aše.

Prvním městem, které bylo osvobozeno americkými jednotkami, se stala 30. dubna Aš. Boje si vyžádaly první padlé a raněné 43. kavalerie a 358. pluku 90. divize. 25. dubna dosáhly americké jednotky 387. pěšího pluku 97. pěší divize prostoru Cheb. Zde se setkali američtí vojáci s tuhým oporem. Kolem Chebu, bašty henleinovců, byla minová pole, zákopy, silniční zátarasy. Přestože útoku předcházelo letecké bombardování, pouliční boje probíhaly celý den.

Dne 30. dubna se dohodl vrchní velitel spojeneckých vojsk v západní Evropě generál D. Eisenhower se sovětským velením, že západní spojenecká vojska postoupí nejprve na linii československých hranic z roku 1937 v Krušných horách a v Českém lese, později, pokud to situace dovolí, by mohla postoupit na čáru Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice. 1. května byly americké jednotky rozvinuty podél jihozápadních československých hranic. Ráno 4. května vydal generál D. Eisenhower rozkaz XII. skupině generála Bradleye k vojenskému tažení do Československa. Tímto úkolem pověřil 3. armádu generála Pattona v počtu asi 150 tisíc mužů. Dne 5. května bylo vojsky 2. pěší divize osvobozeno v ranních hodinách město Domažlice, odpoledne Klatovy a večer Horšovský Týn. Po nočním odpočinku byl 6. května v časných ranních hodinách zahájen útok na Plzeň, kde již 5. května došlo k živelnému povstání Plzeňanů. Spolu s Plzní byla 6. května osvobozena další místa v pásmu operačního působení amerických jednotek Lázně Kynžvart a Mariánské Lázně. Vojáci USA byli bezprostředně po příchodu do Plzně i jiných míst v západních Čechách nadšeně přivítáni jako osvoboditelé. Podle dostupných údajů padlo v období bojů na území dnešní České republiky od 18. dubna do 9. května 1945 na 290 amerických vojáků.

Následovala sedm měsíců trvající okupace západních Čech armádou USA do

listopadu roku 1945, kdy současně s americkou armádou odešla z Československa okupační sovětská armáda. Pobyt amerických jednotek byl důležitý jak z hlediska bezpečnosti, tak v zájmu zotavení Čech z předešlé nacistické okupace. Ze zemí Východu, jejichž hranice se měnily, proudili do americké okupační zóny uprchlíci zejména před ruským loupením a brutalitou, dále pak vězňové, kteří přežili nacistické pracovní a koncentrační tábory, nemocní a ranění, ale často i ozbrojené jednotky wehrmachtu. Americké armádní divize nebyly vycvičené, ani vybavené k plnění těchto nových okupačních úkolů.

Američané nyní nasadili kurz, který se snažil spravedlivě chovat k Čechům, ale i Němcům, přičemž civilní správu přenechávali místním českým úřadům, pakliže by nedošlo k ohrožení veřejné bezpečnosti, a s lidmi bylo zacházeno humánním způsobem. To sehrávalo důležitou úlohu zejména v západočeském pohraničí. Pro Čechy přinášel konec války osvobození, nadějně očekávaný konec teroru, ale leckdy i touhu po odvetě, pomstě na těch, kteří údajně nesli vinu na utrpení posledních let. Tak docházelo k ostře protiněmeckým postojům. K tomu přispívalo i chování velké části sudetských Němců v posledních fázích války, kdy zůstávali věrni ideologii nacismu a mnozí fanaticky se zbraní v ruce bránili postupu spojeneckých armád,

Velitelem XII. sboru americké okupační armády byl až do odchodu jednotek USA ze západních Čech generálmajor Ernest N. Harmon, přístupný lépe zvládnout novou situaci vojenské vlády. Postoj americké armády byl rámcově dán i na československém území příkazem: „Nebratři se s německými strůjci války! Mysli na to, že vítězství muselo být vykoupeno životy amerických vojáků“.² Samo postavení německé menšiny v Československu se dekrety prezidenta republiky a nařízeními měnilo.³ Němci byli prohlášeni za státně nespolehlivé obyvatelstvo. Pro Němce byla vyhlášena všeobecná pracovní povinnost. V pohraničí byl zakázán volný pohyb osob německé národnosti. Němci byli zbaveni volebního práva a vyloučeni z výkonu veřejných služeb. Řada Němců byla ihned po osvobození internována často jen na základě udání, bez předchozího šetření. Všechno toto vzbuzovalo u německého obyvatelstva obavy z budoucnosti. Excesy „revolučního chování“ se často projevovaly i v provádění „divokého odsunu“. Obyvatelé vesnice či města museli opustit ve velmi krátké době svůj domov... Přitom docházelo k odsouzeníhodnému chování některých českých občanů, zejména z řady Revolučních gard, bezpečnosti, ale i československé armády. Přitom na území, které bylo okupováno sovětskou armádou se využívalo „blahovůle“ sovětského velení s takto nelidsky prováděným odsunem německého

---

² Např. americká armádní brožura Pocket Guide to Germany z roku 1944.

³ Vládní nařízení z 5. května 1945 a Dekret prezidenta republiky č. 3 sb. z 19. května 1945.

obyvatelstva. Američtí a britští představitelé v létě 1945 žádali československou vládu o projednání takovéto transferové politiky. Představy angloamerické pracovaly totiž s vysídlovací perspektivou zhruba pětiletou. Právě americká armáda bránila těmto násilnostem, vraždám, samosoudům, lynčům a masovým vraždám na území okupovaném jednotkami USA. Americký generál Harmon se často dostával do obtížné nezáviděníhodné situace vzhledem k výbuchům českého násilí vůči Němcům v americké zóně západních Čech.

„Obyčejný americký voják sice byl seznámen s tím, že sudetští Němci představují nepřátelskou národnost, nicméně s bolestí hleděl na nespravedlnost páchané na bezbranných německých ženách, dětech, starcích a slabých, jestliže chyběly důkazy o jejich kriminální činnosti“.⁴ V průběhu léta roku 1945 se postupně měnil také vztah sudetských Němců vůči Američanům – od původní zášti a podezíravosti směrem k naději, že je přítomnost amerických vojáků uchrání před excesy ze strany českých extremistů. V americké zóně vojsko střežilo jejich životy i majetek, vládl tam pocit stability v neklidné době, kdy Němci čekali na odsun, založený na postupimské dohodě.

Citlivou záležitostí mezi americkou armádou a Čechy bylo pracovní nasazení sudetských Němců. Na konci srpna 1945 nařídily české úřady ve Stříbře 1326 Němcům, aby nastoupili na sběr červené řepy do Čáslavi v sovětské zóně bez souhlasu místních představitelů americké armády. Polovina z vybraných Němců byli invalidní, těhotné ženy či ženy pečující o kojence a lidé vyžadující lékařskou péči. Po sporu mezi oběma stranami – americkou a českou nakonec z vlaku, odvázejícího Němce k pracovnímu nasazení, mohli alespoň vystoupit ti Němci, kteří měli nejvážnější postižení. Na tento a jiné incidenty si v říjnu stěžoval generál Harmon u ministra zahraničních věcí Jana Masaryka, ale Masaryk nepřiznal jakékoliv úmyslné přestupky místního komunistického funkcionáře.

Bolavým místem bylo také po celou dobu okupace přátelení amerických vojáků s německými ženami, což vyvolávalo nevoli Čechů. Američtí velitelé vědomi si české zášti vůči různým formám přátelení s Němci pořádali různé akce pro české obyvatelstvo – koncerty vojenských kapel, vojenské přehlídky, taneční zábavy, ale především materiální a lidská pomoc českému hospodářství. Harmonův pevný postoj vůči nepravostem a pružný postoj v řešení vzniklých střetů byl klíčovým faktorem pro zdar americké okupace v západních Čechách. Sedmiměsíční úspěšný pobyt amerických jednotek v západních Čechách skončil 30. listopadu 1945. Bohužel se nestal zárukou dalšího demokratického vývoje v západních Čechách.

---

⁴ WINTERS, Stanley, B.: *Americkýma očima. Okupace západních Čech v roce 1945*. In: *Dějiny a současnost* 6/2003, s. 34.

Již při oslavách osvobození v květnu 1946 se objevila snaha nastupující levice v čele s komunisty omezit význam americké mise v západních Čechách a naopak zveličovat pouze zásluhy Rudé armády při osvobozování celého Československa. Po komunistickém převratu v únoru 1948 nesměla být již vůbec připomínána účast americké armády na obnovení samostatného Československa. Čeští straniční propagandisté let padesátých a šedesátých pobyt amerických vojsk líčili okupací jako součást imperialistického spiknutí proti bratrskému Sovětskému svazu a socialismu u nás, případně ji ignorovali. Začala dlouhá doba nepravd, lži a zkreslování historické pravdy, doba ničení amerických památníků a pamětních desek.

Resumé:

Češi a Slováci se setkávali s americkými vojsky jen na nejstřeženější česko-bavorské hranici, pokud byli příslušníky československé armády, bezpečnosti a jednotek Pohraniční stráže. Američané zde byli líčeni komunistickou propagandou jako nepřátelé – zločinní imperialisté, usilující o agresi proti celému východnímu bloku. Černobílé bipolární vidění světa rozněcovalo třídní nenávisť. V duchu sovětské ideologie a plánů na ovládnutí Evropy byl právě za „hlavního nepřítele“ označován americký imperialismus, který oživoval západoněmecký revanšismus. Americká armáda naopak na bavorském území byla prvním sledem „zadržujícím sovětskou expanzi“ a chránící demokracii a svobodu Západu.

Summary:

Czechs and Slovaks met with U.S. troops at a most guarded the Czech-Bavarian border, if they were members of the Czechoslovak army and security units of the Border Guard. Americans were here portrayed as enemies of the communist propaganda - felonious imperialists, bent on aggression against the whole Eastern bloc. Black and white bipolar vision of the world stirs up class hatred. In the spirit of Soviet ideology and plans for the domination upon Europe was just the "main enemy" called American imperialism which revived the West German revanchist ideology. On the other hand - the U. S. Army in Bavaria was the first sequence of the "retention agents' Soviet expansion" and protecting democracy and freedom of the West.

Literatura a prameny

Archiv USA americké armády Historického institutu Carlisle Barracks – Harmon Papers.
PECKA, J. 1995. *Na demarkační čáře. Americká armáda v Čechách v roce 1945*. Praha.
ROUČKA, Z. 2005. ...A přinesli nám svobodu. Plzeň. ISBN 80-23947-02-8.
KOLEKTIV AUTORŮ. 2002. *Rozumět dějinám – Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848 – 1948*. Praha. ISBN 80-86010-55-4.